

Andrzej Śliwczyński

Recenzja

rozprawy na stopień doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, dyscyplinie nauki medyczne p. lek. med. Zdzisława Michała Zawilskiego pod tytułem: „Czynniki ryzyka i częstość występowania symptomów zaburzeń depresyjnych u dzieci ze szkół podstawowych w Leżajsku”. Rozprawa pod opieką naukową Promotora prof. dr hab. n. med. Artura Mazura oraz Promotora Pomocniczego dr n. o zdr. inż. Marka Biesiadeckiego. Praca doktorska w formie monografii, przewód doktorski prowadzony w Collegium Medicum Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Wstęp

Praca Pana lek. med. Zdzisława Michała Zawilskiego dotyczy bardzo ważnej dla zdrowia publicznego kwestii zaburzeń depresyjnych w populacji dziecięcej. Badania nad czynnikami ryzyka i rozpowszechnieniem objawów zaburzeń depresyjnych u dzieci w wieku szkolnym stały się krytycznym obszarem badań ze względu na jego znaczący wpływ na wyniki rozwojowe, społeczne i edukacyjne dzieci. W ciągu ostatnich dziesięcioleci prowadzone badania ewoluowały od identyfikacji podstawowych wskaźników rozpowszechnienia do badania wieloaspektowych wpływów, w tym dynamiki rodziny, środowiska szkolnego i czynników społecznych. Społeczne i teoretyczne znaczenie tych badań polega na zrozumieniu wczesnej depresji w celu informowania o strategiach zapobiegania i terapii, ponieważ objawy depresyjne w dzieciństwie często są predykatorem przewlekłych problemów ze zdrowiem psychicznym i zaburzenia funkcjonowania u osób dorosłych. Dane epidemiologiczne wskazują na częstość występowania w szerokim zakresie od około 3% do ponad 20% na całym świecie, podkreślając niejednorodność i pilność przyjęcia strategii rozwiązania problemów depresji dziecięcej. Badania prowadzone w młodej populacji (uczniowie szkół podstawowych) są bardzo trudnym obszarem. Trudności występujące w takiej tematyce badawczej dotyczą zarówno kwesty organizacyjnych, jak i etycznych. Wybrane przez Doktoranta pole badawcze oraz wykonane badania i ich analizy mogą skutkować konkretnymi rozwiązaniami, czyli identyfikacją i charakterystyką czynników ryzyka przyczyniających się do objawów depresyjnych wśród dzieci w wieku podstawowym, grupy często niedostatecznie reprezentowanej w badaniach nad zdrowiem psychicznym. Pomimo licznych badań utrzymuje

się luka w wiedzy dotycząca wzajemnego oddziaływania wpływów indywidualnych, rodzinnych, szkolnych i społecznych, zwłaszcza w różnych kontekstach kulturowych i społeczno-ekonomicznych. Istnieją kontrowersje dotyczące siły względnego wpływu czynników genetycznych i środowiskowych, roli rodzicielskiej, w tym depresji rodzicielskiej oraz wpływu stresorów związanych ze szkołą i edukacją. Luka ta ma praktyczne konsekwencje, ponieważ niewystarczające zrozumienie utrudnia wczesne wykrywanie i dostosowanie interwencji terapeutycznych, potencjalnie prowadząc do uporczywych trajektorii depresyjnych. Koncepcje objawów depresyjnych u dzieci definiuje się z reguły jako przejawy emocjonalne i behawioralne zachowań wskazujące na zaburzenia nastroju, na które wpływa złożona interakcja wrażliwości osobistych, środowiska rodzinnego i kontekstów społecznych.

Ocena formalna rękopisu rozprawy

Przedłożona do recenzji rozprawa na stopień doktora w dziedzinie nauki medycznej i nauki o zdrowiu w dyscyplinie nauki medycznej jest w formie monografii, zawierającej 349 stron w druku jednostronnym. Manuskrypt został podzielony na dwie główne części oraz rozdziały i podrozdziały – praca liczy 8 rozdziałów w każdym są podrozdziały. Zastanawia celowość tak dużej liczby podrozdziałów, z których spora liczba to zaledwie jedna (lub mniej) strona tekstu. Tak duże rozdrobnienie utrudnia zarówno czytanie jak i rozumienie tekstu. Część pierwsza – wstępna, teoretyczna zamyka się w 197 stronach; natomiast część druga – badawcza to 122 strony, ostatnie karty ok. 30 stron to dokumenty końcowe (streszczenie, abstrakt, wykaz rycin i tabel, piśmiennictwo i załączniki). Występuje wyraźna dysproporcja pomiędzy częścią teoretyczną (ok. 197 stron) a częścią badawczą (ok. 122 strony). Odniesienia do literatury mają format odmienny niż stosowane w naukach medycznych i naukach o zdrowiu (indeks górny), gdzie w opracowania z dziedziny nauk medycznych i nauk o zdrowiu stosuje się z reguły styl Vancouver oraz AMA (American Medical Association), czyli odwołania w nawiasach kwadratowych normalną czcionką w kolejności pojawiania się w tekście.

Układ rozprawy doktorskiej zaproponowany przez Autora jest prawidłowy, z przewagą części bardzo szczegółowej teoretycznej. Wprowadzenie jest bardzo obszerne i omawia problematyka na poziomie praktycznie podręcznikowym. Wyróżnione zostały elementy, które powinny wstępować w pracy naukowej tj.: określenie podmiotu i przedmiotu pracy, zakres czasowy, wykorzystane metody badawcze, literatura oraz źródła.

Praca została podzielona na dwie części, część pierwsza ma charakter teoretyczny, a część druga odnosi się już bezpośrednio do opracowania.

Doktorant określił 6 celów naukowo-badawczych, brakuje natomiast głównej tezy rozprawy, czyli dostrzeżonego problemu naukowego. Cechami, które posłużyły do określenia poszczególnych subkohort respondentów są: wiek, wiek w grupach, płeć.

Warto podkreślić wysiłek w przeprowadzeniu badania przez Doktoranta, który w pierwszym – przesiewowym etapie badania objął całą dostępną populację uczniowska szkół leżających. Protokół badania bardzo dobrze ilustruje rycina 1 na stronie 202, która sama w sobie jest cenną informacją umożliwiającą ewentualne powtórzenia procesu badawczego.

Wybór obszaru, przedmiotu badań i tematu rozprawy doktorskiej

Wybór obszaru badań jest ciekawy dostosowany do tematyki rozprawy, przedmiot badań spełnia kryteria naukowe.

Cele badawcze, założone hipotezy i przyjęta metoda badań

Cele badawcze określone są w 6 punktach, brak jednej głównej tezy oraz hipotez, które byłyby objaśniane. Samo podejście porządkujące („jaki są...”) wydaje się być dość skromnym sposobem pokazania swojego warsztatu naukowca.

Bibliografia

Bibliografię stanowi 170 pozycji literaturowych zgodnych z tematyką pracy.

Ocena formalno-techniczna

W pracy ograniczono możliwości lepszej prezentacji tekstu, np. pozostawiono „sieroty i wdowy”, tabele są przenoszone pomiędzy stronami jednak nagłówki tabel pozostają wyłącznie w pierwszym wierszu, co utrudnia zapoznanie się z tekstem.

Natomiast język użyty w pracy jest prawidłowy, bez wyrażen potocznych, co podkreśla wysoką naukową wartość rozprawy.

Realizacja założonych celów naukowych

Założone cele badawcze zostały przedstawione w formie tabel, w których uwzględniono różnice w odpowiedziach respondentów. Brakuje natomiast elementów wnioskowania np. porównania z dostępnymi danymi w literaturze z podobnych badań innych Autorów. W rozdziale „12. Wyniki badania – omówienie” brakuje odniesień do literatury i porównania co wynika z przebadania populacji polskich dzieci w porównaniu z danymi o wykonaniu takich badań w populacjach innych państw oraz wnioskowania o zmianach w systemie edukacji lub opieki psychologicznej w szkołach.

Podsumowanie

W mojej ocenie temat oraz cele naukowo-badawcze są ważne, mogą stanowić przykład porządkowania zastanej wiedzy.

W rozprawie doktorskiej p. lek med. Zdzisława Michała Zawadzkiego cenne byłby również rekomendacje ogólne do wdrażania zmian w systemie edukacji oraz zmian w systemie opieki psychologicznej w szkołach.

Należy zdecydowanie podkreślić, że cel główny oraz przyjęte do analizy cele szczegółowe zostały osiągnięte. Z przeprowadzonych badań Doktorant otrzymał wyniki, które w sposób wszechstronny i szczegółowy przeanalizował, w zaprezentowanej dyskusji są one odpowiednio omówione.

Uważam, że rozprawa na stopień doktora nauk o zdrowiu Pana lek. med. Zdzisława Michała Zawilskiego spełnia wymogi pracy promocyjnej na stopień doktora nauk o zdrowiu oraz **rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r., poz. 1571, ze zm.).**”.

W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Dyscyplin Collegium Medicum Uniwersytetu Rzeszowskiego o dopuszczenie Pana lek med. Zdzisława Michała Zawilskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Warszawa, 12.11. 2025